

Г. О. Баранов, Л. Д. Гармідер, Л. Ю. Гудзинська, Ю. Я. Гурський, Т. М. Денисенко, Т. А. Заяць, Т. В. Ігнатенко, О. В. Калініченко, І. Б. Коваль, К. П. Коваль, Н. О. Колінко, Л. І. Коротка, Т. Г. Кравцова, Г. О. Краєвська, М. В. Кузуб, Н. В. Кукіна, Л. А. Лещій, А. В. Литвиненко, Р. В. Манн, І. М. Міро, О. Б. Мних, С. З. Мошенський, В. Ю. Нестеренко, О. В. Нетребенко, В. В. Новіков, Т. С. Овчаренко, З. С. Пестовська, О. І. Пугач, О. Ю. Сова, Н. В. Трусова, Т. С. Черкашина, Н. О. Шпак, О. А. Шульга

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ГОСПОДАРСЬКО-ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ: ТЕОРІЯ, МЕТОДИКА, ПРАКТИКА

Колективна монографія

**Полтава
2023**

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ГОСПОДАРСЬКО-ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ: ТЕОРІЯ, МЕТОДИКА, ПРАКТИКА

Колективна монографія

**Полтава
2023**

УДК 338.1:336:001.82

Рекомендовано до друку вченою радою
Центру фінансово-економічних наукових досліджень
(Протокол № 97-9 від 20.11.2023 р.)

Рецензенти:

М. О. Багорка – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри маркетингу Дніпровського державного аграрно-економічного університету.

Т. В. Устік – доктор економічних наук, професор, професор кафедри маркетингу та логістики Сумського національного аграрного університету.

Перспективи розвитку господарсько-фінансової діяльності підприємств в Україні: теорія, методика, практика : колективна монографія / Кол. авторів. Полтава: ПП “Астроя”, 2023. 133 с.

У колективній монографії представлено дослідження інноваційної діяльності в Україні. Викладено критерії інвестиційного потенціалу в інноваційних циклах економічної системи агропромислових підприємств. Здійснено оцінку обліково-аналітичного забезпечення повоєнного відновлення підприємств. Здійснено оцінку конкурентноспроможності підприємства з використанням багатокритеріального аналізу. Досліджено ризики кадрової безпеки підприємства. Висвітлені особливості моделювання інструментів економічного захисту підприємств в умовах міжнародної діяльності.

Jel B41, L10, L16, L19, L23, M11, M20, M31, M41, O13

Prospects for the development of economic and financial activities of enterprises in Ukraine: theory, methodology, practice : a collective monograph / Collective of authors. Poltava: PC “Astraya”, 2023. 133 p.

The collective monograph presents a study of innovation activity in Ukraine. The criteria for investment potential in the innovation cycles of the economic system of agro-industrial enterprises are outlined. An assessment of the accounting and analytical support for the post-war recovery of enterprises is carried out. The competitiveness of the enterprise is assessed using a multicriteria analysis. The risks of personnel security of the enterprise are investigated. The article highlights the peculiarities of modeling the instruments of economic protection of enterprises in the context of international activity.

ISBN 978-617-8231-42-2

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
------------------------	---

РОЗДІЛ 1. ПІДПРИЄМСТВО В СУЧАСНІЙ СИСТЕМІ ГОСПОДАРЮВАННЯ

1.1. Розвиток інноваційної діяльності в Україні (Калініченко О. В.)	6
1.2. Оптимальні критерії інвестиційного потенціалу в інноваційних циклах економічної системи агропромислових підприємств (Трусова Н. В., Кукіна Н. В.)	12
1.3. Імпакт-економіка як вектор інноваційного розвитку підприємств для інтеграції та відновлення регіонів України (Коваль К. П., Денисенко Т. М., Пугач О. І.)	19
1.4. Розвиток підприємництва: проблеми та шляхи вирішення (Литвиненко А. В.)	25

РОЗДІЛ 2. БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, АНАЛІЗ ТА АУДИТ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

2.1. Обліково-аналітичне забезпечення повоєнного відновлення малих підприємств (Новіков В. В.).....	29
2.2. Ризики кредитування підприємств в умовах трансформації фіскальної та облікової політики (Гудзинська Л. Ю.)	35
2.3. Розвиток вимог щодо подання фінансової звітності в Україні в контексті конвергенції (Кузуб М. В., Лещій Л. А., Ігнатенко Т. В.)	39

РОЗДІЛ 3. МЕНЕДЖМЕНТ ТА МАРКЕТИНГ ПІДПРИЄМСТВ

3.1. Методика оцінки конкурентноспроможності підприємства з використанням багатокритеріального аналізу (Овчаренко Т. С.).....	43
3.2. Моніторинг стратегічного розвитку організації (Шульга О. А.).....	51
3.3. Маркетингова діяльність засобами NFT-технологій для відбудови економіки України (Манн Р. В., Баранов Г. О.)	60
3.4. Пошук можливостей фінансового забезпечення маркетингової інноваційної діяльності високотехнологічних компаній (Мних О. Б.)	64

РОЗДІЛ 4. БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВ ТА АНТИКРИЗОВА СИСТЕМА ГОСПОДАРЮВАННЯ

4.1. Діяльність індустріальних підприємств України в історичній перспективі: основні процеси та закономірності інвестиційної безпеки (Мошенський С. З.).....	70
4.2. Теоретичні засади антикризового управління підприємством (Нестеренко В. Ю., Коваль І. Б., Нетребенко О. В.).....	83
4.3. Інтелектуальний аналіз оцінки ризиків кадрової безпеки підприємства (Гармідер Л. Д., Коротка Л. І.).....	87
4.4. Діагностика імовірності банкрутства олігополістичних об'єднань гірничо-видобувного комплексу як складова державної економічної політики України (Черкашина Т. С.).....	95
4.5. Сучасні аспекти менеджменту економічної безпеки приватних закладів вищої освіти (Пестовська З. С., Міро І. М.).....	106
4.6. Безпечний розвиток транспортної інфраструктури у воєнний і повоєнний період (Заяць Т. А., Сова О. Ю., Красівська Г. О., Кравцова Т. Г.)	113
4.7. Моделювання інструментів економічного захисту підприємств в умовах міжнародної діяльності (Шпак Н. О., Колінко Н. О., Гурський Ю. Я.).....	118

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	123
---	-----

РОЗДІЛ 1

ПІДПРИЄМСТВО В СУЧАСНІЙ СИСТЕМІ ГОСПОДАРЮВАННЯ

1.1. Розвиток інноваційної діяльності в Україні

© Калініченко О. В.

канд. екон. наук, доц.,

*доцент кафедри економіки та міжнародних економічних відносин,
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава, Україна*

Сучасні тенденції розвитку світової економіки характеризується посиленням інтелектуального капіталу, технологічного прогресу, конкуренції, інтеграційних процесів та інновацій.

Поняття “інновація” застосовується до нововведень у навчальній, науково-дослідній, організаційній, фінансовій, виробничій, та інших сферах, до будь-яких удосконалень, що забезпечують оптимізацію витрат або підвищують ефективність виробництва.

В економічному аспекті під інноваціями слід розуміти удосконалення або нововведення, що призводять до:

- підвищення продуктивності праці;
- ресурсо- та енергозбереження;
- оптимізації собівартості продукції;
- підвищення якості продукції;
- виробництва продукції з високою доданою вартістю;
- підвищення конкурентоспроможності;
- створення нових галузей;
- освоєння нових ринків.

Згідно із Законом України “Про інноваційну діяльність”, інновації – це новостворені (застосовані) і (або) удосконалені конкурентоспроможні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного та іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери [13].

Відповідно до міжнародних стандартів, інновації – це кінцевий результат інноваційної діяльності, втілений у вигляді нового або вдосконаленого продукту чи технологічного процесу, який використовується в практичній діяльності або в новому підході до соціальних послуг [5, с. 12].

Інновації поділяються на:

– поступові інновації – це вдосконалення існуючих продуктів, процесів чи технологій, тобто підвищення продуктивності, покращення функціональності, зниження витрат, покращення якості тощо;

– радикальні інновації – це фундаментальні змінами продукту, послуги або діяльності, цілком нове або суттєве перетворення того, що існувало раніше;

– інновація бізнес-моделі – це модель керування бізнесом (підприємницькою діяльністю), тобто рішення керівництва та процеси, управління ризиками, що використовують для отримання прибутку. Інновації бізнес-моделей є унікальними, оскільки з ними зберігаються існуючі продукти або послуги, ринки та технології. Інновація безпосередньо впливає тільки на внутрішні процеси. Додаткова перевага їх полягає в тому, що конкурентам складно їх копіювати;

– інновації, що підтримують або поліпшують продуктивність, – замінюють старі продукти новими, більш сучасними їх версіями;

– інновації продуктів, процесів та сервісні інновації [2, с. 18].

Інноваційна діяльність включає всі види наукових досліджень (фундаментальні та прикладні), проектно-конструкторські, технологічні, дослідні розробки, а також заходи по освоєнню нововведень у виробництво [6, с. 260].

Згідно із Законом України “Про інноваційну діяльність”, інноваційна діяльність – це діяльність, що спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоздатних товарів і послуг [13].

Міжнародними стандартами визначено, що інноваційна діяльність – це діяльність, спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень і розробок для розширення і відновлення номенклатури і поліпшення якості продукції, що випускається (товарів, послуг), удосконалення технології їх виробництва з наступним впровадженням і ефективною реалізацією на внутрішньому чи зовнішньому ринках [15, с. 114].

Економічний розвиток будь-якої держави обумовлений:

– використанням новітніх ідей, винаходів, відкриттів, нових знань, технологій, які забезпечують підвищення продуктивності праці;

– збільшенням наукоємності товарів та поширенні діяльності, пов’язаної з виробництвом, зберіганням, передачею та використанням знань;

– посиленням міжнародної конкуренції, що веде до скорочення життєвого циклу продукції та необхідності постійного впровадження інновацій [3, с. 7].

В економічній літературі представлено два основних підходи до розуміння терміну “інноваційний розвиток”:

1) предметно-технологічний або орієнтований на науковий результат, при якому інноваційний розвиток розглядається як кінцевий результат наукової чи науково-технічної діяльності;

2) функціональний, при якому інноваційний розвиток пов’язується із функціями створення, впровадження, поширення нововведень, реалізації інноваційних проектів [11, с. 27].

У дослідженнях вітчизняних, так і іноземних науковців термін “інноваційний розвиток” використовується, коли йдеться про відповідний тип розвитку на макрорівні та проводяться дослідження щодо механізму реалізації науково-технічного прогресу в процесі економічного розвитку держави, регіону, формування так званої економіки знань, пошуку нових джерел економічного зростання, побудови державної інноваційної моделі розвитку тощо. При цьому під інноваційним типом розвитку розуміють спосіб економічного зростання, заснований на постійних і систематичних нововведеннях, спрямованих на суттєве поліпшення всіх аспектів діяльності господарської системи, на періодичному перегрупуванні сил, обумовленому логікою науково-технічного прогресу, цілями і завданнями розвитку системи, можливістю використання певних ресурсних чинників у створенні інноваційних товарів і формуванні конкурентних переваг, а інноваційною вважають таку модель розвитку, яка безпосередньо ґрунтується на отриманні нових наукових результатів та їх технологічному впровадженні у виробництво, забезпечуючи приріст ВВП головним чином за рахунок виробництва і реалізації наукоємної продукції та послуг [11, с. 28].

Більшість розвинених країн світу впровадили національні інноваційні системи, які істотно відрізняються одна від одної, що проявляється у виборі пріоритетів і завданнях інноваційного розвитку, механізмах взаємодії приватного та державного сектора, значення великого і малого бізнесу, співвідношення фундаментальних та прикладних досліджень і розробок, динаміки розвитку і галузевій структурі інноваційної діяльності. Відповідно до цього у світовій практиці виділяється декілька основних моделей національних інноваційних систем: європейсько-американська, японська, південно-східноазиатська та альтернативна інноваційна система [7, с. 22].

Європейсько-американська модель інноваційної системи заснована на переважному розвитку і використанні власного науково-технологічного потенціалу для генерування інноваційного продукту, на повному циклі інноваційного процесу, включаючи появу наукової ідеї, виробництво інноваційного продукту і його реалізацію, за умови розвитку фундаментальної науки, що фінансується державою, і активної участі підприємництва [7, с. 22].

Японська модель інноваційної системи орієнтована на використання зарубіжного науково-технічного потенціалу, доопрацювання нових знань і впровадження нововведень в національну економіку.

Для моделі інноваційної системи нових індустриальних країн Південно-східної Азії (Південної Кореї, Тайваня, Сінгапура, Гонконга) характерні наступні ознаки: сприятливий інвестиційний клімат, високі темпи розвитку науки та інновацій, що забезпечує потреби експортноорієнтованих галузей, що виробляють технічно складні товари (електроніку і автомобілі), широкий доступ населення до різних форм освіти.

Відмінними рисами альтернативної моделі інноваційної системи є: зниження науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт, низький рівень розвитку електронної промисловості, незначна питома вага експортної продукції за умови ефективного розвитку окремих галузей легкої промисловості [7, с. 23].

Національні інноваційні системи, які сформувалися у світі, дозволяють підвищити економічний розвиток держави за рахунок використання ефективних механізмів отримання, передачі та використання у господарсько-фінансовій практиці результатів науково-технічного потенціалу та інноваційної діяльності.

Отже, рівень розвиненості інноваційної системи забезпечує стабільне економічне зростання національної економіки. Основою розвитку національної інноваційної системи є ефективний механізм розробки та впровадження нових технологічних рішень у різні сфери діяльності. Інноваційна діяльність є пріоритетом для держав, які прагнуть знайти власну нішу в світовій економіці.

В сучасних ринкових умовах інноваційний розвиток є одним з найбільш перспективних напрямів розвитку підприємств різноманітних організаційно-правових форм господарювання та визначальним чинником їх ефективної діяльності. Він сприяє не лише ощадливому використанню ресурсів, підвищенню якості продукції та продуктивності праці, а також є умовою забезпечення конкурентоспроможності секторів економіки. Адже саме завдяки інноваційному типу розвитку може бути досягнуто економічне зростання вже в найближчій та стратегічній перспективі [16, с. 23].

Інноваційна діяльність підприємства передбачає проведення науково-дослідних робіт, до яких належать прикладні, пошукові або фундаментальні; проєктні, техніко-технологічні, дослідно-конструкторські розробки; діяльність з опанування новацій; реалізацію інновацій. Інноваційна діяльність на підприємствах здійснюється в інноваційній сфері, що виступає як певний синтез технік, технологій, галузей їх використання для виробництва товарів та послуг, організаційних структур тощо [8, с. 9].

При ефективному використанні інновацій підприємство оптимізує виробничі витрати, створює нову конкурентоспроможну продукцію й надійну репутацію для замовників, торгових партнерів та інвесторів. А також освоює нові ринки збуту власної продукції.

Під час здійснення інноваційної діяльності підприємство має визначити для себе завдання виявлення та розвитку наукових можливостей, що виражені кількісними і якісними показниками його науково-технічного потенціалу. Серед таких показників можна виокремити: стан виробничо-технічної бази; інформаційних ресурсів; фінансових ресурсів; ресурсів, витрачених на наукові дослідження; величина ефекту від появи нового товару на ринку [17, с. 94].

Складність впровадження інноваційної діяльності на підприємстві пояснюється його циклічністю (впровадження одного нововведення неминує породжує нові), високим ступенем ризикованості та неможливістю заздалегідь прорахувати результат. Крім того, інноваційна діяльність підприємства характеризується такими особливостями: невизначеність та багатогранність імовірних шляхів досягнення визначеної місії та мети; неможливість провести достовірне планування та орієнтація лише на прогнози та очікування; необхідність долати опір як у сфері економічних відносин, так і серед інтересів зацікавлених учасників [8, с. 10].

Підприємство, яке спирається на інновації, змушене як удосконалювати виробничу базу (матеріально-технічне забезпечення, структуру збутової мережі, систему руху товарів) так і перебудовувати організаційну структуру управління для пошуків стратегічних шляхів зростання конкурентоспроможності. На цій основі розширюються адаптаційні можливості підприємства до динаміки середовища ринку. Напрямок (розробка) інноваційного розвитку повинен відповідати як внутрішньому так і зовнішньому середовищу, що зумовлений ринком (ринковим можливостям та загрозам) із врахуванням темпів розвитку науково-технічного прогресу і спричинений змінами мікро- і макросередовища [1, с. 190].

Інноваційне співробітництво є важливим чинником зміцнення інноваційної активності підприємств. Воно вимірюється рівнем активної взаємодії з іншими підприємствами і установами з питань інноваційної діяльності [9, с. 138].

Інноваційну активність підприємств визначають групи чинників [1, с. 190; 14]:

1. Зовнішні загальноекономічні чинники (політичні, правові чинники, тенденції інноваційної діяльності в державі, розвиток інноваційної інфраструктури тощо).

2. Зовнішні регіональні чинники (частка регіону в інноваційній діяльності держави, обсяг і структура інноваційних інвестицій регіону, його інноваційна інфраструктура, підтримка інновацій регіональними органами влади, інвестиційна привабливість регіону тощо).

3. Внутрішні чинники (галузева приналежність підприємств, наявність пільг і державної підтримки, матеріальних, фінансових, інформаційних та трудових ресурсів, фінансовий стан і результати діяльності виробника тощо).

Перші дві групи чинників визначають загальні умови інноваційної діяльності на рівні держави, регіону та галузі, інтенсивність процесів з розробки інновацій на рівні зовнішнього середовища діяльності. До зовнішнього середовища розробки інновацій підприємство може лише підлаштуватися, розробляючи стратегію своєї інноваційної діяльності. Натомість у підприємства є можливість створювати управлінське середовища для позитивного впливу на внутрішні чинники інноваційної діяльності. До найважливіших внутрішніх чинників слід відносити: інноваційна стратегія; інноваційним менеджмент; інноваційна культура; стиль управління; участь працівників в інноваційному процесі; розвиток кваліфікації та компетентностей працівників.

Отже, під інноваційною діяльністю розуміємо організацію науково-дослідного процесу, спрямованого на створення та впровадження інновацій з метою їх подальшого використання на підприємстві або для ефективної реалізації на зовнішньому чи внутрішньому ринках [8, с. 9].

Інновація є результатом інноваційного процесу, під яким слід розуміти систематичних дій, в ході яких інновація трансформується від ідей (узагальнення системи знань) до удосконаленого або нового продукту, послуги, технології та у подальшому впроваджується у вигляді нової системи змін чи комерціалізації.

Основні етапи інноваційного процесу:

- 1) дослідження (обґрунтування ідеї);
- 2) оцінка внутрішнього та зовнішнього ринків;
- 3) залучення інвестицій;
- 4) науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи;
- 5) експериментальне виробництво нової продукції;
- 6) підготовка виробництва нової продукції;
- 7) виробництво нової продукції;
- 8) реалізація нової продукції.

Інноваційні процеси підлягають такій класифікації:

– технічні новини і нововведення – нові продукти, технології їх виробництва, засоби виробництва (енергія, обладнання, конструкційні матеріали);

– організаційні – нові методи і форми організації виробництва, організаційні структури управління сферами наукової і виробничої діяльності;

– економічні – методи господарського управління через реалізацію функцій прогнозування, планування, фінансування, ціноутворення, мотивації та оплати праці, оцінки результатів діяльності;

– соціальні – різні форми активізації людського чинника, включаючи формування персоналу, системи стимулювання, охорони здоров'я людей і навколишнього природного середовища;

– юридичні – чинні нормативно-правові акти, що визначають і регулюють усі види діяльності підприємств [6, с. 261].

Інноваційні процеси постійно прискорюються та призводять до суттєвих змін у системі економічних відносин на мікро- та макрорівні.

Інноваційний розвиток підприємства – це процес спрямованої закономірної зміни стану підприємства, що залежить від інноваційного потенціалу цього підприємства та джерелом якого є інновації, що створюють якісно нові можливості для подальшої діяльності підприємства на ринку шляхом реалізації уміння знаходити нові рішення, ідеї та у результаті винаходів [11, с. 30].

Інновації створюються абсолютною більшістю підприємств і організацій світу. Однак незначну їх кількість можна назвати інноваційними. Головна відмінність інноваційних підприємств полягає в орієнтації на зміни, які стають нормою для їх діяльності. Інноваційне підприємство у своїй стратегії заздалегідь орієнтується на необхідність постійної роботи над новими товарами і послугами, тобто одночасно з виробництвом продукції відбувається планомірна підготовка майбутніх новинок. Особливості інноваційних підприємств полягають

у їх власному розумінні суті інновацій та управління процесами створення нововведень. Власні підходи організацій концентруються в їхній унікальній практиці інноваційного менеджменту. Істотна відмінність інноваційних підприємств полягає в тому, що створення в них інновацій є різновидом бізнесу, тоді як у більшості організацій – це функція, частина загальної діяльності підприємства [11, с. 32].

Джерела фінансування інноваційної діяльності – це наявні та очікувані джерела отримання фінансових ресурсів, перелік економічних суб'єктів, здатних надати такі фінансові ресурси.

Фінансове забезпечення інноваційної діяльності має здійснюватися з урахуванням оптимальної структури джерел фінансування. Виділяють три основні групи джерел фінансування інвестиційної діяльності: 1) власні, 2) залучені, 3) позикові (рис. 1).

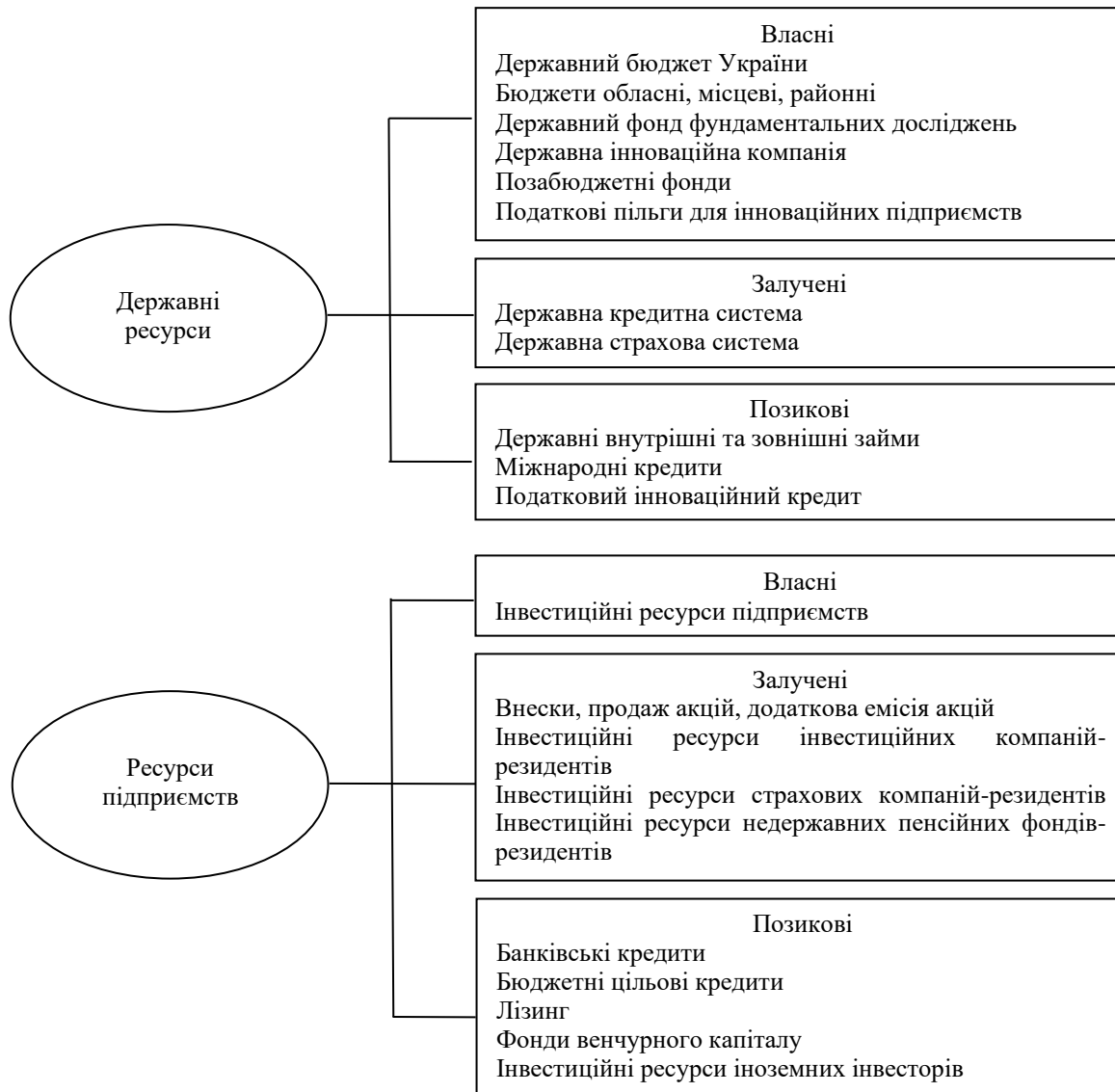

Рис. 1. Джерела фінансування інноваційної діяльності

Джерело: розроблено автором за даними [12 с. 267; 13]

В Україні створено умови для розвитку інноваційної діяльності – сформовано основи нормативно-правової бази та механізми здійснення інноваційної політики, а також створено умови для розвитку відповідної інфраструктури. Формування економічної стратегії України у глобальному світі базується на інноваційній моделі розвитку і потребує реальної оцінки сучасного стану науково-технічного потенціалу країни і перспектив науково-технічної й інноваційної діяльності. Останні офіційні статистичні дані Держкомстату України свідчать про зростання інноваційної активності підприємств у галузях національної економіки. Але стан інноваційної діяльності в Україні більшість є таким, що не відповідає сучасному рівню інноваційних процесів у країнах, для яких інноваційний розвиток є пріоритетним завданням економічної стратегії [10, с. 280].

Інноваційний розвиток України відбувається в складних суспільно-політичних та соціально-економічних умовах невизначеності перспектив й нестабільності його нормативно-правового регулювання, що посилює невпевненість інвесторів у збереженні сталого попиту на інноваційну продукцію чи поверненні вкладень, товаровиробників – у можливостях рентабельного виробництва і збуту, споживачів – у спроможності скористатися перевагами, які надає інноваційний продукт через його високу вартість. Сучасний інноваційний розвиток різних секторів національної економіки України, окремих підприємницьких структур і домогосподарств характеризується нерівномірністю та диспропорційністю, набуваючи нерідко ознак хаотичного руху, коли вагомі досягнення поєднуються з наступним регресом. Процеси, орієнтовані на прискорення інноваційного розвитку в певних сферах економічної діяльності, поєднуються з їх стримуванням в інших, обумовлюючи низьку прогнозованість можливих змін [4, с. 4].

Слабкий інноваційний компонент в Україні зумовлений насамперед неефективною системою взаємодії науки і виробництва, недосконалою системою венчурного фінансування, відсутністю реального стимулювання розвитку інноваційного підприємництва та низькою іншими причинами [9, с. 132].

У Глобальному індексі інновацій (Global Innovation Index) Україна в 2016 р. займала 56 місце із 128 країн, у 2017 р. – 50 місце із 127 країн, у 2018 р. – 43 місце із 126 країн, у 2019 р. – 47 місце із 129 країн, у 2020 р. – 45 місце із 131 країни та у 2021 р. – 49 місце із 132 країн, що свідчить про погіршення інноваційної діяльності. Україна в Глобальному інноваційному індексі 2021 р. займала: 33 місце – результати знань та технологій; 44 місце – людський капітал і дослідження; 48 місце – результати креативної діяльності; 53 місце – розвиток бізнесу; 88 місце – розвиток ринку; 91 місце – установи; 94 місце – інфраструктура. Сильними сторонами України є результати знань і технологій та людський капітал та дослідження, а слабкими – установи та інфраструктура (табл. 1) [18, с. 155].

Таблиця 1

Рейтинг України у Глобальному індексі інновацій, 2016 – 2021 рр.

Показник	Рік / кількість країн в рейтингу											
	2016 р. / 128		2017 р. / 127		2018 р. / 126		2019 р. / 129		2020 р. / 131		2021 р. / 132	
	Оцінка	Ранг	Оцінка	Ранг	Оцінка	Ранг	Оцінка	Ранг	Оцінка	Ранг	Оцінка	Ранг
Глобальний індекс інновацій	35,7	56	37,6	50	38,5	43	37,4	47	36,3	45	35,6	49
Інноваційні ресурси	38,9	76	41,0	77	40,5	75	40,7	82	40,1	71	39,6	76
Результати інновацій	32,5	40	34,2	40	36,6	35	34,1	36	32,5	37	31,6	37
Інститути	48,7	101	47,9	101	49,1	107	53,9	96	55,6	93	56,2	91
Людський капітал і дослідження	40,8	40	39,6	41	37,9	43	35,6	51	40,5	39	38,2	44
Інфраструктура	32,3	99	39,3	90	38,1	89	36,0	97	33,1	94	32,3	94
Розвиток ринку	42,1	75	43,2	81	42,7	89	43,3	90	42,1	99	42,3	88
Розвиток бізнесу	30,6	73	35,3	51	34,5	46	34,8	47	29,5	54	28,9	53
Результати знань та технологій	34,1	33	32,8	32	36,7	27	34,6	28	35,1	25	32,3	33
Результати креативної діяльності	31,0	58	35,6	49	36,5	45	33,5	42	29,9	44	30,9	48

Джерело: [18, с. 156]

З урахуванням об'єктивних тенденцій розвитку національної економіки для України прийнятною є модель національної інноваційної системи, яка заснована на використанні власного науково-технічного потенціалу із залученням іноземних інвестицій та технологій. Формування і розвиток ефективного інноваційного сектора повинні здійснюватися із залученням передових досягнень науки і техніки, що включають як вітчизняні винаходи (у разі їх конкурентоспроможності з іншими країнами), так і іноземні “ноу-хау”, що перевершують по рівню ефективності застосування вітчизняні науково-технічні можливості [7, с. 23].

Розвиток національної економіки України повинен забезпечуватися за рахунок сприятливого середовища для генерації знань в різних галузях. Основою є розвинена система освіти, нормативно-правова база та комплексна державна політика підтримки науково-дослідної та інноваційної діяльності.

Отже, інновації забезпечують розвиток суспільства, охоплюючи всі сфери його економічної та соціальної діяльності. Особливостями інновацій є їхня науково-технічна новизна, практичне застосування та комерціалізація. Основними функціями інновації є: інформаційна, відтворювальна, інвестиційна та стимулююча. Інновації забезпечують підвищення конкурентоспроможності продукції (послуг), розширення та зміцнення ринкових позицій, освоєння нових галузей.

Інноваційна діяльність передбачає пошуки новаторських ідей та підприємств-партнерів або спільних підприємств, впровадження інноваційних проектів, освоєння нових видів діяльності, розширення кола постачальників, розширення номенклатури нової продукції (послуг), розширення зовнішнього та внутрішнього ринків.

Інноваційний розвиток галузей національної економіки України пов'язаний з комплексним використанням наукомістких чинників виробництва, що визначають організаційно-управлінську, фінансово-економічну, техніко-технологічну, ресурсо- та енергозберігаючу діяльність з метою забезпечення конкурентоспроможності продукції (послуг) на зовнішніх і внутрішніх ринках.

1.2. Оптимальні критерії інвестиційного потенціалу в інноваційних циклах економічної системи агропромислових підприємств

© Трусова Н. В.

д-р. екон. наук, проф.,

*Таврійський державний агротехнологічний університет
ім. Дмитра Моторного, м. Запоріжжя, Україна*

© Кукіна Н. В.

канд. екон. наук, доц.,

*Таврійський державний агротехнологічний університет
ім. Дмитра Моторного, м. Запоріжжя, Україна*

Динамічний розвиток глобального середовища на світових ринках визначає швидкі зміни факторів, що виникли у зв'язку із терористичною агресією та спробою росії зруйнувати економічну систему агропромислових підприємств України, інвестиційний потенціал яких, в супереч всім викликам, є потужним завдяки цілеспрямованій державній підтримці, направленої на економічну стабілізацію, підвищення якості життя населення та забезпечення продовольчої безпеки.

Інноваційні процеси в економічній системі агропромислових підприємств є тією рушійною силою комплексного використання наукомістких факторів виробництва для забезпечення конкурентоспроможності продукції як на внутрішньому так і на зовнішньому ринках. Ці процеси набувають особливого значення у зв'язку з необхідністю адаптації українського агропромислового сектора економіки до вимог ЄС, вирішення або принаймні зменшення існуючих розбіжностей між Україною та ЄС у визначенні пріоритетів державної агропромислової політики [7].

Інвестиційним як генератор інноваційних ресурсів, забезпечує стрімке зростання прибутковості підприємств будь-якої сфери при розробці новітніх технологій, модернізації процесу виробництва. Тому, економіка будь-якої країни, що характеризується трансформацією, визначає напрями та методи оцінювання оптимальних критеріїв інвестиційного потенціалу в інноваційних циклах економічної системи агропромислових підприємств, під впливом потенційних вигод, які при використанні інвестиційних фондів приватних компаній, або державного (місцевого) бюджету забезпечують накопичення інвестиційних джерел, дозволяють підвищити конкурентоспроможність продукції, сформувати агропромкластери та стимулювати зростання економічної системи інноваційного розвитку в країні [14].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Список використаних джерел до розділу 1.

Підрозділ 1.1.

1. Вагонова О. Г., Госалова С. В., Терехов Є. В. Сучасний стан інноваційної діяльності на промислових підприємствах України. *Економічний вісник*. 2020. № 3. С. 189 – 196.
2. Даниленко Ю. А. Характеристики та класифікації інновацій та інноваційного процесу. *Наука та інновації*. 2018. 14 (3). С. 15 – 30.
3. Довгаль О. А., Фоміна Є. В. Інтелектуалізація глобального економічного розвитку : монографія. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2022. 192 с.
4. Заяць Т. А. Ціннісні орієнтири інноваційного розвитку в Україні. *Демографія та соціальна економіка*. 2021, № 2 (44). С. 3 – 21.
5. Інноваційні технології в готельному господарстві: основи теорії: навч. посіб. / [Т. В. Капліна, В. М. Столярчук, Л. П. Малюк та ін.]. Полтава: ПУЕТ, 2018. 357 с.
6. Калініченко О. В., Плотник О. Д. Економіка підприємства. Практикум : навчальний посібник. К. : Кондор, 2012. 600 с.
7. Концептуальні засади становлення інноваційного суспільства в Україні : монографія / Г. П. Клімова, С. М. Іванов, Л. С. Шевченко та ін.; за ред. Ю. Є. Атаманової, Г. П. Клімової. Х. : Право, 2015. 452 с.
8. Крилов Д. Інноваційна діяльність підприємства: місія, завдання та особливості організації. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2023. № 1 (33). С. 7 – 14.
9. Луцків О. М. Програмно-стратегічне забезпечення реалізації інноваційної політики ЄС. *Регіональна економіка*. 2017. № 2. С. 132 – 141.
10. Маматова Л. Ш. Розвиток інноваційної діяльності України в міжнародному контексті. *Вісник Приазовського державного технічного університету*. Серія : Економічні науки. 2018. Вип. 36. С. 279 – 291.
11. Микитюк П. П., Крисько Ж. Л., Овсянюк-Бердадіна О. Ф., Скочилас С. М. Інноваційний розвиток підприємства. Навчальний посібник. Тернопіль : ПП “Принтер Інформ”, 2015. 224 с.
12. Микитюк П. П. Інноваційна діяльність: навч. пос. К. : Центр учбової літератури, 2009. 392 с.
13. Про інноваційну діяльність: Закон України від 04.07.2002 № 40-IV / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text>.
14. Романова Т. В., Іванець Л. О. Шляхи підвищення інноваційної активності промислових підприємств України. *Ефективна економіка*. 2015. № 1. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3732>.
15. Сільченко І. А. Теоретичні основи інноваційної діяльності підприємств. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*. 2012 № 2 (18). С. 112 – 115.
16. Соколюк С. Ю., Соколюк К. Ю., Непочатенко О. А. Фінансування інноваційної діяльності та аналіз ефективності використання фінансових ресурсів аграрних підприємств. *Економіка та суспільство*. 2021. Випуск № 34. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/issue/view/34>.
17. Ткачук О. М., Германюк Н. В. Сучасне удосконалення інноваційної діяльності підприємства. *Економіка і організація управління*. 2020. № 4. С. 90 – 99.
18. Чайковська І. І. Аналіз інноваційної діяльності промислових підприємств України в контексті успішної реалізації інноваційних проєктів. *Вісник Хмельницького національного університету*. Серія : Економічні науки. 2022. № 1. С. 154 – 160.

Підрозділ 1.2.

1. Будник М. М., Тур О. Ю. Теоретичні підходи до управління стратегічними змінами на підприємстві. *Проблеми та перспективи розвитку підприємництва*. 2014. № 2 (2). С. 123 – 127.
2. Кройтору А., Шумпетер Я. А. Бізнес-цикли: теоретичний, історичний та статистичний аналіз капіталістичного процесу. *Журнал порівняльних досліджень в антропології та соціології*. 2017. № 8 (1). С. 67 – 80. URL: https://www.researchgate.net/publication/319503069_Schumpeter_Joseph_Alois_1939_Business_Cycles_A_Theoretical_Historical_and_Statistical_Analysis_of_the_Capitalist_Process.
3. Кузнецова М. Наукова та інноваційна діяльність в Україні – 2020. К. : Держстат України. URL: https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2021/zb/10/zb_Nauka_2020.pdf.
4. Курилова Н. М. Обґрунтування методики формування стратегії управління змінами на підприємстві. *Проблеми та перспективи розвитку підприємництва*. 2017. № 2. С. 85 – 90. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pirpr_2017_2_17.
5. Наука, технології та інновації – 2020. Київ: Статистичні відомості. URL: https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publnauka_u.htm.
6. Петруня Ю. С., Разживін В. М. Індикатори стану інвестиційно-інноваційної діяльності: методичні підходи до визначення в контексті забезпечення регуляторної діяльності. *Бізнес-Інформ*. 2019. № 7. С. 66 – 70. URL: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2019-7-66-70>.
7. Плещу Г., Шаповал С. С., Фоменко Г. С. Управлінські інновації як основний чинник реструктуризації підприємств-суб’єктів зовнішньоекономічної діяльності. *Збірник наукових праць Одеського політехнічного університету*. 2009. № 1 (31). С. 193 – 198.
8. Федулова Л. І., Марченко О. С. Інноваційні екосистеми: сутність та методологічні принципи формування. *Економічна теорія і право*. 2015. № 2 (21). С. 21 – 33. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnyua_etp_2015_2_4.
9. Яремчук Р. Є., Коломієць О. Г. Формування інституційного середовища розвитку інноваційної екосистеми України. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2016. № 3. С. 9 – 14.

Наукове видання

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ГОСПОДАРСЬКО-ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ: ТЕОРІЯ, МЕТОДИКА, ПРАКТИКА

Колективна монографія

Надруковано у ПП “Астроя”
Свідоцтво про державну реєстрацію
серія ДК № 5599 від 19.09.2017 р.
36014, м. Полтава, вул. Шведська, 20-Б, кв. 4
Підписано до друку 20.12.2023 р.
Формат 60x84/16. Папір офсетний. Гарнітура ШРИФТ.
Друк різнографічний. Умовн. друк. арк. 12,82
Наклад 500 шт. Замовлення 2024-03

Видавництво ПП “Астроя”
36014, м. Полтава, вул. Шведська, 20, кв. 4
Тел.: +38 (0532) 509-167, 611-694
E-mail: astraya.pl.ua@gmail.com, веб-сайт: astraya.pl.ua
Свідоцтво суб’єкта видавничої справи ДК № 5599 від 19.09.2017 р.

Друк ПП “Астроя”
36014, м. Полтава, вул. Шведська, 20, кв. 4
Тел.: +38 (0532) 509-167, 611-694
Дата державної реєстрації та номер запису в ЄДР
14.12.1999 р. № 1 588 120 0000 010089